

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2017/120

Karar Sayısı : 2018/33

Karar Tarihi: 28.3.2018

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURANLAR:

1. Bursa 1. Asliye Hukuk Mahkemesi (E.2017/120)
2. Ankara 11. İcra Hukuk Mahkemesi (E.2018/13)

İTİRAZLARIN KONUSU: 12.1.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde yer alan "...kesin olarak karar verir" ibaresinin Anayasa'nın 36., 37. ve 138. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talepleridir.

OLAY: İlk derece mahkemelerince verilen kararlara karşı istinaf yoluna başvurulması sonucu söz konusu kararların bölge adliye mahkemelerince kaldırılması ve davaların yeniden görülmek üzere dosyaların kararları veren mahkemelere gönderilmesi üzerine yapılan yargılamada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkemeler, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasının itiraz konusu ibarenin de yer aldığı (a) bendi şöyledir:

"Duruşma yapılmadan verilecek kararlar

Madde 353- (1) Ön inceleme sonunda dosyada eksiklik bulunmadığı anlaşılırsa;

a) Aşağıdaki durumlarda bölge adliye mahkemesi, esası incelemeden kararın kaldırılmasına ve davanın yeniden görülmesi için dosyanın kararı veren mahkemeye veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği başka bir yer mahkemesine ya da görevli ve yetkili mahkemeye gönderilmesine duruşma yapmadan kesin olarak karar verir:

1) Davaya bakması yasak olan hâkimin karar vermiş olması.

2) İleri sürülen haklı ret talebine rağmen reddedilen hâkimin davaya bakmış olması.

3) Mahkemenin görevli ve yetkili olmasına rağmen görevsizlik veya yetkisizlik kararı vermiş olması veya mahkemenin görevli ya da yetkili olmamasına rağmen davaya bakmış bulunması.

4) Diğer dava şartlarına aykırılık bulunması.

5) Mahkemece usule aykırı olarak davanın veya karşı davanın açılmamış sayılmasına, davaların birleştirilmesine veya ayrılmasına, karar verilmiş olması.

6) *Mahkemece, tarafların davanın esasıyla ilgili olarak gösterdikleri delillerin hiçbiri toplanmadan veya gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden karar verilmiş olması.*”

II. İLK İNCELEME

A. E.2017/120 Sayılı Başvuru Yönünden

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRÇÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ’in katılımlarıyla 31.5.2017 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle sınırlama sorunu görüşülmüştür.

2. Anayasa'nın 152. ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla yapılacak başvurular itiraz yoluna başvuran mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulayacağı kural ile sınırlıdır.

3. Başvuran Mahkeme, 6100 sayılı Kanun'un “*Duruşma yapılmadan verilecek kararlar*” başlıklı 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde yer alan “*...kesin olarak karar verir*” ibaresinin iptalini talep etmiştir.

4. Kanun'un 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, ilk derece mahkemesi kararına karşı istinaf yoluna başvurulması durumunda, bölge adliye mahkemesince yapılan ön inceleme sonucunda dosyada eksiklik bulunmadığının anlaşılması hâlinde bölge adliye mahkemesinin esası incelemeden kararın kaldırılmasına ve davanın yeniden görülmesi için dosyanın kararı veren mahkemeye veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği başka bir yer mahkemesine ya da görevli ve yetkili mahkemeye gönderilmesine duruşma yapmadan kesin olarak karar vereceği hâller altı alt bent hâlinde sayılmıştır. Kesin olarak karar verilecek bu hâller davaya bakması yasak olan hâkimin karar vermiş olması, haklı ret talebine rağmen reddedilen hâkimin davaya bakmış olması, mahkemenin görevli ve yetkili olmasına rağmen görevsizlik veya yetkisizlik kararı vermiş olması veya mahkemenin görevli ya da yetkili olmamasına rağmen davaya bakmış bulunması, diğer dava şartlarına aykırılık bulunması, mahkemece usule aykırı olarak davanın veya karşı davanın açılmamış sayılmasına, davaların birleştirilmesine veya ayrılmasına, karar verilmiş olması ve mahkemece tarafların davanın esasıyla ilgili olarak gösterdikleri delillerin hiçbiri toplanmadan veya gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden karar verilmiş olmasıdır.

5. Başvuran Mahkemede bakılmakta olan davada Bölge Adliye Mahkemesi, Kanun'un 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin (6) numaralı alt bendinde yer alan “*...gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden karar verilmiş olması*” gerekçesine dayanarak dosyanın yeniden görülmek üzere ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Bu bağlamda, bakılmakta olan davada Kanun'un 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin (6) numaralı alt bendinde yer alan “*...gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden karar verilmiş olması*” ibaresi dışındaki kuralların davada uygulanma olanağı bulunmadığından kuralın bu ibare yönünden sınırlı olarak incelenmesi gerekir.

6. Açıklanan nedenlerle 12.1.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde yer alan "...kesin olarak karar verir" ibaresinin esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin aynı fıkranın (a) bendinin (6) numaralı alt bendinde yer alan "...gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden karar verilmiş olması" ibaresi yönünden yapılmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

B. E.2018/13 Sayılı Başvuru Yönünden

7. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Engin YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRÇÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 28.2.2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle sınırlama sorunu görüşülmüştür.

8. Başvuran Mahkeme, 6100 sayılı Kanun'un 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde yer alan "...kesin..." ibaresinin iptalini talep etmiştir.

9. Kanun'un 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasının itiraz konusu kuralın yer aldığı (a) bendinde, ön inceleme sonunda dosyada eksiklik bulunmadığının anlaşılması halinde bölge adliye mahkemesinin, esası incelemeyen kararın kaldırılmasına ve davanın yeniden görüşülmesi için dosyanın kararı veren mahkemeye veya kendi kargı çevresinde uygun göreceği başka bir yer mahkemesine ya da görevli ve yetkili mahkemeye gönderilmesine duruşma yapmadan kesin olarak karar vereceği haller düzenlenmektedir.

10. Başvuran Mahkemede bakılmakta olan davada Bölge Adliye Mahkemesi, Kanun'un 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin (6) numaralı alt bendine dayanarak dosyanın yeniden görülmek üzere ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Bu bağlamda bakılmakta olan davada Kanun'un 353. maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin (6) numaralı alt bendi dışındaki kuralların uygulanma olanağı bulunmadığından itiraz konusu kuralın aynı fıkranın (a) bendinin (6) numaralı alt bendi yönünden incelenmesi gerekir.

11. Açıklanan nedenlerle 12.1.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde yer alan "...kesin..." ibaresinin esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin, aynı fıkranın (a) bendinin (6) numaralı alt bendi yönünden yapılmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. BİRLEŞTİRME KARARI

12. 12.1.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde yer alan "...kesin ..." ibaresinin, aynı fıkranın (a) bendinin (6) numaralı alt bendi yönünden iptaline karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusuna ilişkin E.2018/13 sayılı davanın, aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle E.2017/120 sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, esasının kapatılmasına, esas incelemenin E.2017/120 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine 28.2.2018 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

IV. ESASIN İNCELENMESİ

13. Başvuru kararları ve ekleri, Raportör Hülya ÇOŞTAN ÇETİN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayananlar ve ilgili görülen

Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görülüp düşünüldü:

A. İtirazların Gerekçeleri

14. Başvuru kararlarında özetle; itiraz konusu kural uyarınca bölge adliye mahkemesi tarafından verilen kaldırma kararının kesin olduğu, buna karşılık ilk derece mahkemelerinin Yargıtay kararlarına karşı dahi direnme kararı verebildiği, delillerin hiçbiri toplanmadan karar verilmesi şartı gerçekleşmeksizin Bölge Adliye Mahkemesi tarafından kesin nitelikte kaldırma kararı verildiği, kesin olarak verilen kaldırma kararının hâkimin takdirini ortadan kaldırdığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 36., 37. ve 138. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

B. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

15. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 141. ve 142. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

16. Kanun'un 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin (6) numaralı alt bendine göre ilk derece mahkemesince tarafların davanın esasıyla ilgili olarak gösterdikleri delillerin hiçbiri toplanmadan veya gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden karar verilmiş olması ve bu karara karşı istinaf yoluna başvurulması durumunda, Bölge Adliye Mahkemesince yapılan ön inceleme sonucunda dosyada eksiklik olmadığının anlaşılması hâlinde esasın incelenmeden kararın kaldırılmasına ve davanın yeniden görülmesi için dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesine kesin olarak karar verileceği belirtilmektedir.

17. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" denilerek yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme hakkı ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Bu düzenleme ile güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir.

18. Anayasa'nın 141. maddesinin son fıkrasında "*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.*" denilmiş ve "*usul ekonomisi*" olarak da adlandırılan bu ilkeyle yargılama maliyetinin en düşük şekilde olmasının ve bu sürecin mümkün olan en hızlı yöntemlerle gerçekleştirilmesinin yargının görevlerinden olduğu ifade edilmiştir.

19. Anayasa'nın 142. maddesinde "*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*" hükmüne yer verilmiştir. Hukuk devletinde kanun koyucu, Anayasa'nın temel ilkelerine ve Anayasa'da öngörülen kurallara bağlı kalmak koşuluyla yargılama usullerinin belirlenmesi konusunda takdir yetkisine sahiptir.

20. Anayasa'nın hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkını düzenleyen 36. maddesinde bu hakka yönelik herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş ise de mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla

düzenleneceğini öngören Anayasa'nın 142. ve davaların mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını öngören Anayasa'nın 141. maddelerinin hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkının kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır. Anayasa'nın tüm maddeleri aynı etki ve değerde olup aralarında bir üstünlük sıralaması bulunmadığından uygulamada bunlardan birine öncelik tanımak mümkün değildir. Bu nedenle Anayasa'da aynı konuya ilişkin bulunan farklı düzenlemelerin birlikte uygulanmasını sağlayacak şekilde yorum yapılması kural olmakla birlikte bazı durumlarda Anayasa kurallarından biri diğerinin sınırını oluşturabilmektedir. Bu bağlamda hukuk sisteminin ve özellikle yargılama usulünün yargılamaların makul süre içinde bitirilmesini mümkün kılacak şekilde düzenlenmesi ve bu düzenlemelerde davaların nedensiz olarak uzamasına yol açacak usul kurallarına yer verilmemesi makul sürede yargılanma ilkesinin bir gereğidir. Ancak bu amaçla alınacak kanuni tedbirlerin yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesine engel oluşturmaması gerekir. Açıklanan bu kurallara uygun olmak kaydıyla yargılama yöntemini belirlemek ise Anayasa'nın 142. maddesi gereğince kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamındadır.

21. Kanun'un 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinin (6) numaralı alt bendinde ifade edilen "*Mahkemece, tarafların davanın esasıyla ilgili olarak gösterdikleri delillerin hiçbiri toplanmadan veya gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden karar verilmiş olması*" hâli önemli bir usul eksikliği niteliği taşıdığından bölge adliye mahkemesine dosyanın esasını incelemeyen kararı kesin olarak kaldırma yetkisi tanınmıştır. Bölge Adliye Mahkemesinin delillerin hiçbirinin toplanmadığı veya gösterilen delillerin hiç değerlendirilmediği gerekçesiyle verdiği kesin nitelikteki kaldırma kararı, davanın esasına ilişkin bir husus olmayıp yargılamaya ilişkin usul kuralının açık ve ağır ihlaline dayanmaktadır. İlk derece mahkemesi tarafından tarafların davanın esasıyla ilgili olarak gösterdikleri delillerin hiçbiri toplanmadan veya gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden verilen bir kararın esastan yapılacak bir denetime uygun olmadığı da açıktır.

22. Delillerin hiçbirinin toplanmadığı veya gösterilen delillerin hiç değerlendirilmediği gerekçesi ile verilen kaldırma kararına kesin nitelik tanınmasının sebebi; davanın esasına ilişkin olmayan, yargılama usulüne ilişkin açık ve ağır nitelikteki böyle bir ihlalin tespitine rağmen söz konusu ihlal giderilmeksizin ilk derece mahkemesinin kararında ısrar etmesinin önüne geçmek suretiyle davaların uzamasını ve mahkemelerin iş yükünün çoğalmasını engellemektir. Kişiler arasındaki uyumsuzlukların kısa sürede ve kesin çözümlü, usul ekonomisi bakımından önemli olduğu gibi davanın taraflarını davanın uzaması sebebiyle oluşabilecek mağduriyetlere karşı korumak bakımından da önem arz etmektedir.

23. Bu bağlamda davaların uzamasını ve mahkemelerin iş yükünün çoğalmasını engellemeye yönelik kamu yararı amacıyla öngörülen kuralın adil yargılanma hakkını, adalet duygusunu zedeleyen ve demokratik toplum düzeninin gerekleri ile çelişen bir yönü bulunmadığı gibi davaların kısa sürede sonuçlandırılmasını öngören Anayasa'nın 141. maddesine aykırı bir yönü de bulunmamaktadır. Kaldı ki Anayasa'da tüm mahkeme kararlarının istinaf veya temyiz yoluna tabi olması gerektiğine ilişkin bir hükme yer verilmemiştir. Kanun koyucu Anayasa'nın 141. maddesini de dikkate alarak yargılamanın hızlandırılmasında kamu yararı görmüştür.

24. Öte yandan Anayasa'nın 138. maddesinin birinci fıkrasında, hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları ve Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verecekleri; ikinci fıkrasında ise hiçbir organ, makam, merci veya kişinin, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremeyeceği, genelge gönderemeyeceği, tavsiye ve telkinde bulunamayacağı belirtilerek

hukuk devleti olmanın zorunlu bir gereği olan mahkemelerin bağımsızlığı teminat altına alınmıştır.

25. Bununla birlikte Anayasa'nın 138. maddesinde, kanun yollarına başvurmayı ve bir mahkeme kararının başka bir hâkim veya mahkemece incelenmesini engelleyici bir hüküm bulunmamaktadır. Bu maddenin öngördüğü bağımsızlığın amacı, bir uyumazlığın tek bir hâkim veya mahkemece nihai olarak çözümlenmesi değil, yargı işlerinin dışarıdan gelecek etkilerden uzak ve yalnız hukuki ölçülere göre değerlendirilip hükme bağlanması sağlamaktır. Bu bakımdan verilen kararların veya hükümlerin Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygunluğunu güvence altına almak üzere bir işin veya davanın, başka bir hâkim veya mahkemeye incelettirilmesini ve o hâkim veya mahkemenin kararının ilk hâkim veya mahkeme için bağlayıcı olmasını öngören bir kanun hükmü, Anayasa'nın sözü edilen maddesindeki bağımsızlık ilkesine aykırılık oluşturmaz.

26. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 36., 138., 141. ve 142. maddelerine aykırı değerdir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 37. maddesi ile ilgisi görülmemiştir.

V. HÜKÜM

12.1.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 353. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde yer alan "...kesin olarak karar verir" ibaresinin, aynı fıkranın (a) bendinin (6) numaralı alt bendi yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 28.3.2018 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Burhan ÜSTÜN

Başkanvekili
Engin YILDIRIM

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Recep KÖMÜRÇÜ

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ